

”Pitää olla streetwise ja pärjätä kaikissa tilanteissa”

KOLI, ANTTI (2017). Helsingin muuttuva luonto. 157 s. Metsäkustannus, Helsinki.

Helsingin luonto on ristiriitainen: samaan aikaan kehittyvä ja taantuva. Valokuvaaja ja kirjoittaja Antti Kolin kirja kertoo Helsingin luonnon kehityksestä: millaista luontoa Helsingissä on aiemmin ollut, miksi luonto on tällä hetkellä nykyisenkaltaista ja minkälaista se tulee olemaan vaikkapa ilmaston muuttuessa. Kolin tavoitteena on pohjimmiltaan osoittaa, miten lähellä pääkaupungin luonto on asukkaistaan.

Kirjassa on kaksi osiota: Helsingin luontoon vaikuttavat tekijät ja Helsingin luonto alueittain. Ensimmäinen osio kuvaa Helsingin luonnon peruselementtejä geologiasta ja jääkaudesta alkaen. Koli erittelee muun muassa kaupungin nykyistä ilmastoa, ilmastonmuutosta, Helsingin lajistoa sekä kaupunkia elinympäristönä. Kirjan alku on maantieteilijälle ensisijaisesti kertausta, mutta uuttakin oppii. En ollut esimerkiksi aiemmin kuullut helsingitistä, vaaleasta albiitista ja hematiitin punaruskeaksi värjäämästä epidootista koostuvasta harvinaisesta kivilajista, jota löydettiin ensimmäisen kerran koko maailmassa Ensi linjan ja Alppikadun risteyksestä. Teoksen toisessa osiossa, johdantolukujen jälkeen, kaupungin luontoa käsitellään alueittain. Liikkeelle

lähdetään keskustasta ja kiertolenkki päättyy lopulta saaristoon.

Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että mitä enemmän lajeja on kaupungin liepeillä, sitä enemmän niitä on myös kaupungissa. Helsingissä eliölajeja on kaiken kaikkiaan paljon. Lajirikkauteen vaikuttavat monipuolinen geologia, kasvillisuusvyöhykkeiden sekoittuminen ja niiden muodostamien reuna-alueiden runsaus sekä meri ja ihmisen vaikutus. Koko lajistosta kuitenkin vain 40 prosenttia

on alkuperäisiä. Vähiten alkuperäislajeja on keskustassa. Kuten teoksessa todetaan, specialistit (lajit, jotka ovat tarkkoja ympäristöstään ja ruokavaliostaan) eivät pärjää kaupungin ydinalueilla. Keskustan kaduilla, pihhoilla ja puistoissa menestyvätkin generalistit, eli monenlaisissa ympäristöissä pärjäävät lajit.

Lajiston näkökulmasta Helsingin voidaan sanoa muistuttavan eteläisemmän Euroopan suurkaupunkeja. Näiden luonnoille tyypillisiä piirteitä ovat lajimäärien runsaus reunavaikutuksen ansios-

ta, pirstaleisuus (populaatiot ovat pieniä ja erossa toisistaan), puistomaisten alueiden aluskasvillisuuden ja pensaskerroksen niukkuus sekä ihmistöiminnan synnyttämä melu. Trendit näkyvät Helsingissäkin. Niinpä Koli kehottaa retkeilemään muun

muassa Kruunuvuorenlammella nyt, sillä alueelle rakentamisen seurauksena puistomainen siisteys uhkaa alueen biodiversiteettiä. Kaupungin hälyn takia tali- ja sinitiaiset ovat puolestaan jo yksinker- taistaneet lauluun.

Kirja antaa oivia vinkkejä niille, jotka haluavat tietää, missä päin Helsinkiä on harjuja, jäätikkö- jokien suiden deltoja, glo-lampia eli kluuvijärviä, jotka ovat kuroutuneet irti merestä ja jotka saavat suolaista vettä vain myrskyjen aikana, sekä aarni- metsäisen uhkeaa luontoa. Paikkatarkkojen vink- kien ohella teos pyrkii myös luomaan tunnelmaa. Retkeä Vuosaaren pohjustetaan esimerkiksi näin:

Vuokin metrikseltä kandee dallaa Uutelaa pussipils- nerille. Grillimestoilla saa safkan lämpimäks, ja sit takas kaltsille fogeleitte kanssa ja itekseen limua kittaen. Parasta tää o lokakuussa, ku arska painaa Kallvikin taa skutsiin ja bulit blondit ankat flygaa punasella taivaalla. (s. 127).

Helsingin saaristoon suuntautuvan retken pää- määräksi ehdotetaan allin kauniin ääneen kuule- mista. Alleja esiintyy sulan veden aikaan syksystä keväeseen. Lisäksi vinkkejä annetaan esimerkiksi Keskupuistossa ja Viikissä liikkumiseen.

Kolin mukaan kirjan pyrkimyksenä on selventää lajin ja ympäristön välistä yhteyttä. Painotus on eläinlajien tarkastelussa, mutta myös kasvilajeja nimetään runsaasti – paikoittain kirjan teksti muis- tuttaaakin luettelointia. Yhtenä mielenkiintoisena esimerkkinä Helsingin kasvillisuudesta mainitta- koon Vallisaaren linnoitukset keltaiseksi värittävä idänukonpalko, joka on tulokaslaji Venäjältä.

Ennustuksia ilmastonmuutoksen vaikutuksista Helsingin luontoon on tehty vähän. Kolin mukaan etenkin eliöiden reaktiot saattavat olla yllättäviä. Ilmastonmuutos vaikuttanee lajien väliseen synk- roniaan: esimerkiksi kukkien on kukittava silloin, kun pölyttäjät lentävät ja hyönteissyöjälintujen poikasten on kuoriuduttava silloin, kun hyönteisiä on tarjolla ravinnoksi. Ilmaston muuttuessa muut- tuu myös nykyinen synkronia. Yhtenä esimerkkinä jo havaituista ”häiriöistä” voitaneen pitää syksyl- lä 2016 Helsingissä ravinnon perässä lennelleitä nuoria ja pelottomia mehiläishaukkoja. Elollisen luonnon hyvinvoinnin tukemiseksi muutoksia tuli- si puskuroida lisäämällä viher- ja suojelualueita. Tällä hetkellä noin kolmasosa Helsingin maapinta- alasta määritellään viheralueeksi.

Helsinki on lähellä ulkomerta, ja saarivyojhyke mantereen ja avomeren välissä on ohut. Lähim- pänä avomerta on Kaivopuiston ranta. Saariston luonne vaikuttaa sen saavutettavuuteen – niin ih- misten kuin eläintenkin näkökulmasta. Moneen saareen pääsee siltaa pitkin, ja muutamia kulkee

vesibussi tai lautta. Jopa hirvet uivat toisinaan saa- resta toiseen, yleensä aamun hämärissä. Villisialle edes Suomenlahden ylitys ei ole mahdoton tehtävä. Ihmisten ja eläinten mukana liikkuvat myös pie- nemmät eliöt sekä esimerkiksi kasvien siemenet. Onkin kiinnostavaa nähdä, miten saariston luonto muuttuu nyt, kun aiemmin suljettuja sotilassaaria on avattu suurelle yleisölle.

Kirjassa pohditaan myös kaupungin rantaviivan muutosta. Lauttasaaren kuvauksen yhteydessä ko- meilee esimerkiksi valokuva Sisä-Hatusta – saa- resta, jolle pääsee kuivin jaloin itätuulen vallitessa. Silloin merivesi laskee saaren ympärillä jopa puoli metriä. Vallitseva tuulensuunta käy kuitenkin län- nestä ja lounaasta. Pohjoistuulet aiheuttavat puoles- taan Helsingin merialueille kumpuamista, jolloin lämmin vesi siirtyy etelämmäksi ja pohjalta nousee kylmää vettä tilalle. Vuonna 2100 merenpinnan ar- vioidaan olevan Helsingissä noin 40 senttimetriä nykyistä korkeammalla – eli kirjan mukaan saman verran kuin maa kohoaa vastaavassa ajassa. Arvion vaihteluväli on 0–110 senttimetriä.

Kirja muistuttaa, että yleisesti ottaen vesi ja ve- denalainen luonto ovat Helsingissä välttävissä tai tyydyttävässä kunnossa. Sisälähdillä ei ole yhte- näisiä rakkoleväesiintymiä, vesi on sameaa ja kas- viplanktonia on liikaa. Jätevedenpuhdistamon ja maatalouden typpipäästöt rehevöittävät merialuetta enemmän kuin fosforipäästöt, ja pohjaeläinlajisto reagoi herkästi vedenlaadun muutoksiin. Esimer- kiksi syvänmeren valkokatka on vähentynyt koko ajan lämpimyden ja alhaisen happipitoisuuden vuoksi. Valtaosa Suomenlahden ravinnekuormasta on peräisin Helsingin ulkopuolelta, mutta vaikut- taa myös Helsingin merialueen eliöstöön. Onkin arvokasta, etteivät esimerkiksi Nevan ja Pietarin viemärien päästöt purkautu enää suoraan Suomen- lahteen.

Kirjassa on runsaasti Kolin ottamia korkealaatui- sia, värillisiä ja hauskoja valokuvia. Näihin lukeu- tuvat muun muassa valokuva pienestä rantakäär- meestä, joka autoa säikähdettyään opettelee leik- kimään kuollutta, ja valokuva kuudesta lehtipöllön poikasesta, jotka katsovat suoraan kameraan puun oksilta. Onpa kirjaan mahtunut kuva Lehtisaaren urheilukentän kuuluisista ketuistakin; urheiluken- tän laidalla sijainneen vajan alla pesinyt kettupari sai vuonna 2016 kahdeksan poikasta.

Teoksen teksti on populaariudessaan sujuvaa ja ymmärrettävää. Toisinaan kirjalliset kuvaukset ja niihin liittyvät valokuvat ovat eri sivuilla, muuta- mankin aukeaman päässä toisistaan. Valokuvien numerointi ja aktiivinen viittaaminen niihin olisivat parantaneet luettavuutta selvästi. On myös harmil- lista, että tekstissä mainittuja kohteita ei ole merkity kartoitoin, vaikka kartoja on sinällään käytetty

runsaasti ja hyvin. Kirjassa on paljon tuttua asiaa maantieteilijälle, mutta se tarjoaa myös paljon uusia näkökulmia ja ennen kaikkea monipuolisia lajikuvauskuksia Helsingistä ja sen kaupunginosista.

MARKUS HILANDER
*Kasvatustieteiden osasto,
Helsingin yliopisto*